

Ustvarjati območje, kjer ni nasilja Intervju z Aprilijo Lužar

Globalizacija patriarhata s svetovnimi religijami se še naprej utrjuje v nasilnih vaginalnih spočetjih globaliziranja lastninjenja in eksploatairanja vagin, ženske.

Aprilija Lužar

Uvodni citat avtorice Aprilije Lužar nas z vrtoglavo naglico uvede v njen svet nenehnega prepletanja iskanja univerzalne estetske resnice in lezbičnega aktivizma. To je ustvarjanje, ki išče lepoto v nenehnem boju. Njeni radikalni performansi opozarjajo na tiste družbene probleme (vezane predvsem na ženske), ki so nujno potrebni spremembe in nas s svojo provokativnostjo spomnijo na akcije avantgardnih umetnikov z začetka dvajsetega stoletja. S svojim umetniškim ustvarjanjem tematizira status žensk v družbi in poskuša tudi s svojim načinom življenja pripomoči, da bi ženske začeli obravnavati drugače.

Aprilija Lužar se je rodila leta 1963 v Ljubljani. Slikarstvo je študirala v Sarajevu in v Ljubljani, kjer je končala tudi slikarsko specialko pri prof. Metki Krašovec. S projektom

Ženski taxi je zmagala na mednarodnem natečaju V-Day – STOP RAPE CONTEST, 2002, kar ji je omogočilo realizacijo ulične akcije in razstave na mednarodnem festivalu Mesto žensk (2002) in LUPi – festivalu nevladnih organizacij. Natečaj, za katerim stoji ameriška aktivistka in avtorica kulturnih Monologov vagin Eve Ensler, je mednarodna pobuda, ki spodbuja izvirne strategije za preprečevanje nasilja nad ženskami. Kot umetnica aktivistka že od leta 1988 sodeluje s ŠKUC LL in z ženskimi centri (F-IKS, Kasandra, Ženski center Metelkova, Kontra) v Ljubljani in tujini.

Njen umetniški izraz vključuje portretni realizem, abstrakcijo v visoko modernističnem slogu (nagrada na 16. bienalu mladih na Reki, 1991), performans (Model, predstavljen v mednarodnem projektu umetnic v Berlinu leta 1992), inštalacijo (Aura žensk v mestu, 1993; Popotnica 1001 čevelj, Ljubljana, Evropski mesec kulture, 1997), video in inštalacije slik s performansom (KRI-Ž-POT, AUTÓS, v KUD France Prešeren, Mesto žensk, 2002).

Tanja Mastnak: Tvoja umetniška pot je tesno prepletena z aktivizmom v različnih ženskih skupinah po vsej Sloveniji, pa tudi na Hrvaškem in drugod po svetu. Lahko na kratko poveš kaj o ženskih skupinah, v katerih si sodelovala in kakšna je bila tvoja vloga v njih?

Aprilija Lužar: Moj aktivizem je zakopan tam nekje v nikogaršnji zemlji. Segi od mojih korenin do drevesnih vršičkov listavca ali iglavca, moje deblo je olesenelo pri štiridesetih z odpornostjo in s plodovi smokve, koprive, čemaža in krvavega mlečka. Aktivistka sem že od leta 1988, sodelovala sem s Kasandro, feministično lezbično organizacijo, in Ženskim centrom Metelkova. Sedaj sodelujem s ŠKUC LL in z ženskimi centri - FIKS, feminističnim informativnim kulturnim središčem, Žensko svetovalnico in Društvom SOS telefon v Ljubljani. V tujini pa sem se povezovala z Lezbično skupino Kontra in ženskimi centri v Zagrebu.

Na začetku sem bila kot aktivistka osredotočena na preživetje in pravico biti lezbijka v obstoječi družbi. Kasneje je nastopilo obdobje K4, Magnusa in Amerikanca. Bila sem soustanoviteljica lezbične sekcije LL, kjer sem največ pripomogla pri organizaciji lezbičnih in gejevskih večerov s kulturnim programom in organizirala razstave svojih risb, oblikovala sem tudi simbol za vizualno prepoznavnost LL: dve mački, kot tudi tri metre

veliko sliko, ki je simbolizirala lezbične večere v Roza klubu. Sodelovala sem s poezijo Barva lezbijke na RGL. Že leta 1988 sem imela na radiu Val 202 javne nastope o svoji spolni usmerjenosti. Sodelovala sem pri ustanavljanju Roza kluba, pri organizaciji predstav, večkrat sem razstavljala svoje risbe in predavala o homofobiji.

TM: Lahko poveš kaj več o teh nastopih? Kakšne teme ste obravnavali pionirji in pionirke gibanja za pravice istospolno usmerjenih?

AL: Najprej o samem terminu: takrat nismo govorili zgolj o istospolno usmerjenih, bili smo lezbijke in geji, homoseksualci. Zdi se mi, da sta ti dve imeni zdaj še bolj razvrednoteni. Tako lezbijka kot gej sta bila že takrat negativno obarvana pojma, razvrednotena in diskriminirana, vendar so zdaj – namesto, da bi se zgodil preobrat v pojmovanju, iz negativnega v pozitivno – uporabili manj problematičen termin. To je zame moteče, kajti od nekdaj in tudi zdaj v svojih projektih poudarjam, da sem lezbijka, ženska. Aktivisti in aktivistke so zaradi politične prilagodljivosti prešli na istospolno usmerjene, ker je ta izraz manj prepoznaven in je z njim lažje operirati v javnosti. Zame je pojem lezbijke povezan z mojo ustvarjalnostjo in vrednotenjem same sebe kot ženske. V svoji poeziji že leta 1987 govorim o barvi lezbijke, ne pa istospolno usmerjene osebe. V ospredju

je to, da sem ženska. Razvrednotene vrednote postavljam v ospredje.

Teme naših nastopov so bile predstavitev svetovne lezbične in gejev-ske poezije, predstavitev lezbičnega gibanja in aktivnosti pri nas in po svetu. Javno smo se predstavile skupaj z geji, dva para sva javno govorila o tem, kako je videti naše partnersko življenje. Poudarjali smo, da živimo tukaj, da si želimo otrok kot vsi drugi pari. Zanimivo je, da me je veliko ljudi prepoznalo po glasu. Zaradi njihovega začudenja mi je bilo neprijetno, seveda pa nisem prikrivala, da sem to res jaz. Reakcije so bile različne, nekatere pozitivne, mnogi pa so raje komentirali s svojimi pogledi in izogibanjem.

TM: Javno priznanje svoje spolne usmerjenosti je prav gotovo težka odločitev in marsikdo svoje spolne izbire ne zmore javno zagovarjati. Po drugi strani pa je izpostavljanje svoje-ga osebnega življenja lahko tudi del umetniške prakse. Kako si doživljala te premike?

AL: V oddajah na radiu in tudi sicer sem se predstavila s svojim pravi-m imenom. Takrat so se vsi skrivali in tudi spreminjali glas, razen nekaj moških. Ženske, ki so pisale kot lez-bijke, so se skrivale za sinonimi. Od-ziv pa je bil takrat izjemen. Tudi na predavanja v Roza klubu je prihajalo zelo veliko žensk. Takrat se je to giba-nje izrazito povezovalo s feminizmom.

Sodelovalo je štirideset do petdeset žensk. Veliko smo se pogovarjali tudi o homofobiji, coming outu, problemu zakonske skupnosti, otrok. Kot zanimi-vost naj povem, da nas je bilo nekaj parov izbranih, da so nas testirali psi-hoterapevti, ali smo primerni za za-konsko skupnost in za starševstvo. Dokazovati smo morali, da so naša partnerstva ravno tako dobra kot hete-roseksualna. To je bil del procesa, ki ga je sprožil prvi poskus za zakonsko ureditev istospolnih partnerstev in otrok v letu 1993, ko je bila na ustav-no sodišče naslovljena pobuda za pre-sojo ustavnosti zakona o zakonski zvezi, ki diskriminira istospolne part-nerke in partnerje. V medsebojnem življenju dejansko po mojih izkušnjah ni bistvenih razlik, razlike pa nastopi-jo zaradi zunanjih pritiskov. V lezbič-nem partnerstvu sta obe tako izposta-vljeni pritiskom, npr. strahu pred iz-gubo službe, obrekovanjem itd., da to nedvomno vpliva na skupnost. Ta strah, homofobijo preneseš v odnos in to je lahko zelo destruktivno.

Največje javno priznanje, prej bi rekla odpiranje drugačnosti, je bilo doma, nakar je sledil tudi javni com-ing out v umetnosti in družabnem ži-vljenju. Kakršnakoli diskriminira-nost, še posebej zaradi seksa, se mi zdi ponižujoča, posebej za žensko, ki je tako in tako ves čas razvrednotena ravno na podlagi spola. To je osnova mojega javnega razgaljenja v slikah, projektih in performansih.

TM: *Kaj pa mednarodni projekti? Udeleževala si se številnih konferenc in srečanj istospolno usmerjenih, nekaj pa si jih tudi sama organizirala. Kakšni so tvoji spomini na ta srečanja?*

AL: Leta 1988 sem organizirala prvi mednarodni lezbični tabor na Rabu, ki so se ga udeležile ženske iz tujine, Portugalske, Irske, Velike Britanije, Avstrije, Nizozemske, Nemčije in nekaj Slovenk.

Leta 1989 sem sodelovala pri pripravljalni skupini za Vzhodno Evropo v Budimpešti in Pragi za ILGO konferenco v Avstriji. Sodelovala sem na svetovni konferenci XI. ILGA – International Lesbian Gay Association na Dunaju in sem predstavljala Slovenijo, LL. To so vsakoletne konference lezbijk in gejev, kjer se razpravlja o aktualni problematiki. Na tej konferenci se nas je zbralo okoli 300 iz triintridesetih držav. Homoseksualne organizacije so bile tedaj v Avstriji v ilegali, tako da bi nas lahko v vsakem trenutku aretirala policija. V času konference so bile organizirane delavnice o zakonskih reformah, državnih zakonih in politiki, pisale so se peticije. Primerjali smo stopnjo diskriminacije in opozarjali na kazenske politike v določenih državah. Ponekod je zaradi spolne usmerjenosti še vedno zagrožena smrtna kazen.

Leta 1991 je bilo zadnje jugoslovansko feministično srečanje v Ljubljani in organizirala sem umetniški

program s pisateljico in igralko Berto Bojetu - Boeto. Razvila se je burna razprava o umetnosti in feminizmu. Istega leta sem v Zagrebu sodelovala z radikalno feministično skupino Karetta, ki je izdajala istoimenski časopis z mojo sliko "Model" na naslovnici.

Vsekakor pa je na teh konferencah ozračje zelo sproščeno, osvobodiš se vsakodnevnih pritiskov, ki si jih deležen doma. V Sloveniji je velika razlika med Ljubljano in podeželjem. Akcije se izvajajo pretežno samo v Ljubljani, preostala Slovenija je bolj ali manj homofobična, neozaveščena.

TM: *In kako so in jo sprejemajo tvojo umetnost drugi aktivisti in aktivistke? Verjameš, da je mogoče svet spreminjati z umetnostjo?*

AL: Vedno sem poudarjala, da sem umetnica, in to je bilo izhodišče mojega aktivizma in tudi največji prispevek. Na feminističnih srečanjih sem organizirala umetniške dejavnosti. To je bila sprememba, ker do takrat na teh shodih ni bilo umetniškega programa. Na XI. konferenci ILGA leta 1989, sem predlagala politično-umetniške shode v obliki taborov. Predlagala pa sem tudi mednarodno potujočo lezbično-gej galerijo za politično uveljavitev in prepoznavnost lezbične in gej populacije v Evropi in svetu. Pripravila sem koncept vodenja in koordiniranja galerije, vendar se to ni uresničilo, ker ni bilo denarja.

Ko smo ustanovile lezbično feministično skupino Kasandra, sem svojo atelje na Metelkovi, na katerega sem zelo dolgo čakala, priključila Ženskemu centru in s tem prostoru spremenila namembnost. V Ženskem centru sem sodelovala z umetniškimi delavnicami, razstavami, performansi itd. Eden takšnih projektov je bila akcija Popotnica tisoč in en čevljev v okviru Evropskega meseca kulture leta 1997.

Umetnost naj bi po mojem mnenju še vedno bistveno pripomogla k vidnosti, sprejemanju gejevske in lezbične usmerjenosti ter zmanjšanju homofobnosti. To se je dobro pokazalo z veliko medijsko odzivnostjo na projekt Ženski taxi.

TM: Kako pa povezuješ politični aktivizem z zavezanostjo estetskemu sporočilu slikarstva?

AL: Zavezanost estetskemu sporočilu slikarstva? Sebe v prejšnjem tisočletju, stoletju – kot ženske, umetnice, nikoli nisem želela, niti mogla, najmanj hotela, razvrednotiti zgolj na estetsko sporočilo likovnega dela.

Že v diplomskem delu leta 1987 pišem, da slika ni zgolj okrasek na steni ...

Raziskovala sem področja različnih medijev – tehnologij, teorij, zgodovine, od slikarstva, astrologije, do bioenergije. Za nujno preživetja sem študirala tudi pravo, da bi žensko ovrednotila duhovno, telesno in s tem tudi kulturno ter politično, na primarnih slikar-

skih sredstvih: platnu, risbi, z dotikom, performansom, inštalacijami itd. Vse skozi je moje delo prežeto z aktivizmom, čeprav sem se ukvarjala s čisto slikarskimi problemi. Pri kasnejih projektih, kjer ta odnos bolj jasno izpostavim, pa se je vedno ponavljal problem nerazumevanja in s tem povezanih financ, ki jih nisem dobila za izvedbo. Nerazumevanje je bilo tako v politični kot v kulturni sferi. Nisem sovpadala ne z eno ne z drugo sfero.

Politika je sedaj estetska. Kot umetnica, ženska pa sem si dovolila javno poudariti kritičnost in nujnost akcij za uresničitev temeljnih človekovih pravic žensk, lezbijk. Pa tudi iskrenost odslikavanja pogleda in doživljanja vsakdanjega nasilja nad ženskami. Restavriranje, ohranjanje kulturne dediščine, tradicije itd. v novem tisočletju je kot kloniranje starih izbljuvanih ostankov patriarhata (pomen prvotne Stare zaveze in oblasti imperija politične moške vladavine) na moči nasilja.

Ustvarjajo se mogočni imperiji blaginje nasilja, negiranja strateško načrtovanih poveljevanj posiljevanja v vojni; vsakodnevno, s slikami žrtev.

To stoletje ali tisočletje je prelomnica za preživetje telesa in politike ženske. Ekonomski, kulturni in politični položaj za ženske je ne le zgolj boj za preživetje, ampak boj za ohranjanje že pridobljenih feminističnih, političnih in kulturnih načel, tudi iz socializma.

TM: *Kaj pa feministična teorija in feministična umetnost? Kako sta vplivali na tvoje delo?*

Pravzaprav je bila večina te tuje literature, predvsem lezbične, ki me je v puberteti in iskanju svoje lezbične identitete zanimala in bi me "potrčila", v času mojega oblikovanja nedostopna. Moj feminizem, aktivizem je zrasel iz domačega okolja, saj je bila mama delujoča feministka, ko se je v socialističnem sistemu sama borila za preživetje. Izkazovala je svojo moč ženske, ne da bi poudarjala feminizem.

Feminizem je bil tudi na akademski, likovni in igralski sceni prezrt, tako v Sarajevu kot v Ljubljani, da sem se kot ženska počutila še bolj prezrto.

V svojem nastajajočem projektu Patriarhalni feminizem 2003 (performans s predavanjem in intervjujem) rekonstruiram neizogibnost razvoja patriarhalnega feminizma v patriarhalnem sistemu moči. To je teoretični feminizem s presežkom v elitnem feminizmu, samozadostnosti čiste abstrakcije.

TM: *Omenila si svoj projekt Popotnica – tisoč in en čevljev v galeriji Ženskega centra na Metelkovi leta 1997. Takrat si uporabljala klasične likovne tehnike v kombinaciji z inštalacijo, ukvarjala si se tudi z abstraktnim slikarstvom. Kakšni so bili tvoji slikarski začetki?*

AL: Slikarski začetki: študirala sem na ALU v Sarajevu in Ljubljani pri štirih mojstrih in eni mojstrici slikarstva na specialki v Ljubljani. Konec osemdesetih me je v Berlinu navdušila retrospektiva Beuysa, njegovo življenje in razmišljanje, projekti. Trdneje sem se odločila raziskovati z minimalnimi slikarskimi sredstvi, to je olje, čopič, barva in platno, polje človeka, ženske, individualke, sebe v tej družbi. Leta 1987 je bil spočet ciklus Masturbacija – risbe na pisemskih ovojnicah.

TM: *Ta projekt se je kasneje razvil iz Masturbacije v Masterbacijo, natančneje v Gospodarice Masterbacije. Traja že več let in še vedno ni končan. Vanj si vključila številne elemente, celo časovne razmike in letne čase. Zdi se, kot da gledalca ali gledalko popelješ na potovanje v katerem raziskuješ žensko telo in obenem tudi psiho. Kakšna je bila pot od masturbacije do masterbacije?*

AL: Ciklus Masturbacija, je nastal leta 1987 kot risbe na pisemskih ovojnicah mednarodnega aktivističnega dopisovanja z namenom političnega vrednotenja užitka bivanja, od čutenja ženskega telesa do nadgradnje z risbami, performansom, videom. To je trajalo več let, vse do postavitve vagine na pedestal. Master/bacija je samo-uresničitev skozi aktivno, kulturno, politično realizacijo ženske v tem prostoru in času.

Dolgotrajen proces do Master/bacije traja zelo dolgo. Tli v podzavesti kot vulkanska lava, išče ozdravitev, oblikuje željo, da začutiš vagino, da ozaveš žensko v celoto, v užitek bivanja in gospodarjenja celotnega ženskega telesa. Ženska ženski, sebi, zase. Master/bacija je umetnost kreiranja moči zavedanja ženske, lezbijke.

Trenutni projekt je *Piedestal vagine*, ki poteka v Kočevski Reki, je bioenergetsko oplemenitenje/ozdravitev vagine.

TM: Klasične slikarske tehnike pogosto povezuješ s performansom in instalacijo. Kakšne so te povezave in zakaj si se odločila zanje?

AL: Body art me je vedno izzival. Leta 1991 sem v Berlinu, kamor sem bila povabljen na mednarodno srečanje umetnic, predstavila performans z modelom in klasično realistično sliko: Model.

Model Aprilija sem performirala letos v Zagrebu. Ves čas se trudim z minimalnimi sredstvi doseči največji učinek. Telo samo po sebi je minimalno sredstvo. V projektu Model slika je slika pomembnejša od telesa. Pravzaprav gre za predstavitev politike slikarstva. Naslikani model (ženska) izstopa iz zlatega okvira in okvirja slike. Ni več zgolj objekt gledanja, temveč dobi svojo avtonomnost. Okvir simbolizira patriarhat, ujetost... Sedaj v performansu oblačim goli model. Ustvarjam novo sliko, model same se-

bi lastne vsečne ženske. Ženska ne služi več zgolj estetskemu užitku, ampak zaživi svoje življenje. V kasnejših različicah sem sama slika, živi model. S tablico, na kateri piše *Lezba – Fragmenta naturale*, označim sebe kot sliko, se pravi naslov, avtorico in tako postanem živa slika, podoba živeče, obstoječe lezbijke. Tako kot sta se Gilbert in George predstavila kot živi skulpturi, sem jaz živa slika.

TM: V svoja dela vnašaš elemente duhovnega, spiritualnega, simbolnega, celo astrologije in bioenergije.

AL: Poznavanje, raziskovanje in interpretiranje teh znanj po ženskem principu in opredmetenje zakonitosti "telesa", kozmosa, je osnova moje politične akcije. S tem znanjem lahko odpiram, ne zgolj odslikujem. Če želiš s projektom oddajati, je to nujno. Npr. projekt *Aura žensk* v mestu ne odslikuje zgolj nekega stanja, temveč sproži kroženje energij. To je performans, kjer sem z risbo in fotografijo označila izbrane statične ženske skulpture in odslikavala ter oživila spiralni tok ženskih energij v Ljubljani.

Tak projekt je tudi *Hiša vetra*. Izbrala sem prostor za postavitev v Arboretumu Volčji Potok. Na tri drevesa sem razprostrla dve po šest metrov dolgi in 1,5 metra široki sliki. Sama sem splezala na drevo 10 metrov visoko, ker so morale te prosojne slike ženskih aktov – treh boginj, nihati v vetru. Bilo je zelo nevarno in

kljub dogovoru za pomoč mi uslužbenci niso hoteli pomagati pri obešanju. V ta performans – Posvetitev ženske – sem se zelo živela in kljub nevarnosti uživala.

Veliko se ukvarjam tudi z zeliščarstvom oziroma alkimijo, takšen projekt je npr. inkubator za ozdravitev aidsa in raka. Ukvarjam se tudi z inovacijami, kot je npr. avtogalerija s televizijami, galerija v galeriji, ki se vozi. Ali pa projekt lezbični-gej inkubator. V tem prostoru so posebni klimatski pogoji – družbeni, socialni in genetski, npr. pravšnja temperatura, da vstopajoči dobi kožo, barvo geja ali lezbijke.

TM: S projektom Ženski TAXI si zmagala na mednarodnem natečaju V-Day- STOP RAPE CONTEST in si ga kasneje predstavila tudi v okviru festivala Mesto žensk v Ljubljani. Povej kaj več o tem natečaju in o svojem projektu.

AL: V-Day je svetovno gibanje proti nasilju nad ženskami in dekleti. Leta 1998 ga je ustanovila pisateljica in feministična aktivistka Eve Ensler, avtorica svetovne uspešnice *Mono-logi Vagin*. V-Day je tudi dan okrog Valentina, v februarju, ko se vsako leto organizirajo dramski in umetniški dogodki vseh svetov, da bi se razvila zavest proti nasilju nad ženskami in da bi se zbral denar za ženske projekte po vsem svetu. V označuje vagino, valentinovo, victory ...

V-Day je spremenil dan Valentina v zmagovalni dan za ženske, Victory day for women.

V-Day je sestavljen iz svetovne kampanje (800 mest po vsem svetu), college Campaign, Mednarodni natečaj STOP posiljevanju, Afganistan je vsepovsod. Mednarodni natečaj STOP posiljevanju so ustanovili, da bi našli inventivne in efektivne strategije za zaustavitev posiljevanja. Multimedijski projekt akcija Ženski TAXI je tako leta 2002 dobil prvo nagrado, kot najbolj inventivni umetniški projekt, ki bo uresničen po vsem svetu. Nagrada pa je omogočila, da je bila akcija izvedena tudi v Sloveniji, v okviru festivala Mesto žensk.

Ženski TAXI je ženska umetniška transportna terapevtska akcija in vzpostavlja komunikacijo med umetnostjo, javnostjo, mediji in ženskami v skupnem prizadevanju proti nasilju. Poudarek je na oblikovanju individualne zavesti posameznice in posameznika, da je nasilje in drugačnost (seksualno nasilje, seksizem, homofobija, kulturni stereotipi ...) velik družbeni problem in ne le osebni problem oz. problem zaprtih socialnih institucij, psihiatrije ..., in ga je treba osvetliti z različnimi pristopi, vključno z umetniškimi akcijami, razstavami in projekti, da bi bila javnost bolj seznanjena in občutljiva za problem nasilja in da bi začutila potrebo po kreativnem razreševanju in ustvarjanju medijskih podob proti nasilju.

Aprilija Lužar, Plesalka, performance-instalacija-skulptura, 1988.

TM: Ali lahko opišeš svoj projekt *Ženski TAXI*? Kakšni so bili odzivi?

AL: Z multimedijskim mobilnim projektom *Ženski TAXI* odslikavam poti/linije izraženega spolnega nasilja nad ženskami. V taksiju s selekcijanjem mobilnih slik in vizualne dematerializacije preteklosti nasilja kot serije kulturnih stereotipov kreiram prostor oziroma cone, ki so proste posiljevanj v nacionalnem medijskem prostoru za globalno multimedijsko ustvarjanje pravic žensk. Projekt je sestavljen večplastno: vključuje ulične akcije in performans, mobilno in javno spovednico, odprto mobilno telefonsko linijo za ženske, žrtve spolnega nasilja in homofobije, anonimen in brezplačen prevoz potnic po Ljubljani in okolici. Vožnja s taksijem in z menoj umetnico kot taksistko je terapija, v kateri ima taksi vlogo mobilne

spovednice. V primeru psihičnih kriz žrtvam, preživelim, ponudim pomoč strokovnih svetovalk. Popotnica, ki najame *Ženski TAXI*, vzpostavi mobilnijo, stik, in se popelje s taksijem, da izpove doživetu nasilje in tako sodeluje pri nastajanju umetniškega projekta. Skozi umetniški proces razgrajuje zaznavo sebe kot žrtve tako v mobilni kot v javni spovednici – galeriji, kamor jo *TAXI* popelje, da odvrže izpovedi, sliko, ali stvari ki jo povezujejo s situacijo preživetega nasilja. Vsaka posamezna ulična akcija traja tri dni. *Ženski TAXI* ponuja zloženke, slike, vsebinsko in vizualno informiranje o ženskih pravicah in ciljnih akcije. Celoten projekt je avdio in video dokumentiran.

V uličnem performansu kreiram cone, proste posiljevanj v mestu, in prevažam slike množičnega in anonimnega spolnega nasilja nad ženska-

mi v galerije. Žrtve obarvam v zvezde nacionalne kulture, npr. v inštalaciji Zvezdni odtisi. V javni spovednici inštaliram odpustke v sedmih prostorih (s slikarsko razstavo in z osemurnim predvajanjem dokumentacije javnih izpovedi izkušenj žensk, ki so spregovorile o doživetem posilstvu, spolnem nasilju, homofobiji na štirih videoprojektorjih). Projekt vseskozi nadgrajujem z odzivi žensk, ki so preživele nasilje, dokumentiranjem in selekcioniranjem videografa, slik, javnimi reakcijami, medijskim odzivom itd.

Projekt ima v Sloveniji in svetovni javnosti velik odziv. Na nacionalni televiziji sem bila zaradi tega projekta izbrana za človeka in pol.

TM: Nekje si omenila, da je taksi (avto) pravzaprav tvoj avtoportret. Kako bi opredelila iskanje lastne subjektivitete v tem projektu?

AL: Moj koncept TAXI ART temelji na lastnem doživljanju celotnega projekta, v ideji najema mobilne umetnice, mene kot umetnice, z izbranim pripadajočim prostorom mobilne tehnologije za vzpostavitev komunikacije od subjektivne, individualne, nacionalne uporabe do satelitske, globalne vzpostavitve povratnostnih izkušenj, informacij in ciljev proti nasilju nad ženskami za uresničitev in udejanjanje temeljnih ženskih človeških pravic.

Z mobilno sliko Ženski TAXI poudarjam neposredno energetsko vživetje/stapljanje s sliko: živa slika, mo-

deli, motivi in barve določene sfere vživetja. Doživljam se kot mobilna umetnica avtomobil–avtoportret–autós/taxi, z neomejenimi, mobilnimi sredstvi in prostori vživetij.

Raziskujem vertikalni, horizontalni in spiralni prostor vživetja.

Auto/mobi linija je tako primarni umetniški prostor, je objekt in subjekt. Predstavlja funkcionalno mobilno skulpturo/linijo arhitekturnega, krajinskega, nacionalnega prostora (reprezentira moč in nasilje ekonomskega, kulturnega, političnega, socialnega, nacionalnega vidika mest, vasi, držav ... do globalnega prostora) in funkcionalno mobilno sliko/linijo.

Z avto/portretom, s poudarjanjem lastnih izkušenj z nasiljem odslikavam prepoznavnost množičnega nasilja nad ženskami in odpiram poti ženskam ter jih opogumljam, da izstopijo iz patriarhalnih vseмогоčnih lepotnih kulis zakona, družbene kirurgije religioznih spreobrnitev in socialnih ženskih oddelkov odstranjevanja zgolj celulitnih oblog.

TM: Kaj pa starejši avtoportreti? Na razstavi DSLU sem opazila tvoj avtoportret v aktu. Takšen ikonografski motiv je prava redkost v slovenskem slikarstvu. Kako se opredeljuje do upodabljanja oziroma uporabe lastnega telesa v svoji ustvarjalnosti?

AL: Moje telo in avtoportret mi vseskozi pomenita izziv. Odslikujem žensko, sebe, v tem času, v/z vso golo-

Aprilija Lužar, Ženski taxi, mobilna spovednica-akcija-performance, Ljubljana-Zagreb, 2002.

to, ki ni dopadljiva kot objekt poželjenja, temveč izraža moč, rast ženske. Prepoznavnost in identifikacijo ženske kot subjekta. Ni samovšečnosti, narcisoidnosti. Skozi sebe sem raziskovala, odslikavala žensko telo, goloto za identifikacijo moči in zgolj preživetja ženske v meni.

Avtoportret, ki si ga omenila, je nastal leta 1987 in je izbran iz ciklusa Stotih avtoportretov v sedemindvajsetih letih, prehoda iz tisočletja v tisočletje, iz Majde v Aprilijo, živo sliko.

Performans klečeči avtoakt okrognam s kristalno ogrlico, avro, avbo Slovenke, slovenstva v Aprilijo. Ciklus Aprilija sedemindvajsetih avtoportretov sem letos razstavila tudi v Zagrebu.

TM: V svoja dela vpletaš tudi komunikacijo s krščansko tradicijo. Na primer "Kri-ž-pot" ali pa javno spovednico. Kako se opredeljuješ do tega?

AL: Inštalacija KRI-Ž-POT skozi prostor in čas je sestavljena iz postavitev štirinajstih slik, nastajajočih v ciklikih. Po štirinajstih letih sem štirinajst slik poimenovala KRI-Ž-POT rdečih teles. V prvem prostoru so slike, v drugem pa je nameščena inštalacija štirih videov, na katerih ženske spregovorijo o doživetih posilstvih ...

Ovekovečena je rdeča kot kri, življenje, energija, vulkanska lava izbruh nevidnih poti ohranjanja ženske eksistence. Ponosna sem, da sem kot

slikarka ovekovečila tisočletne poti žensk, kjer rdeča budi rast, energijo, veličino ženske ... ciklus regeneracije. Krčanska tradicija daje jasnost slikarskega polja, preprostih, razumljivih, realističnih slik in besed. Tisočletja pretvarjanja boginje – ženske v žensko, ki je manj vredna in manj verna, v Femino. Osnova moje komunikacije s krčansko tradicijo je FE-MINA, podoba manjverne, neverne ženske v patriarhatu in tehnološka uporaba najprimernejših likovnih sredstev, besed, vizualne komunikacije krčanske tradicije za doseg temeljnih človekovih pravic žensk, lezbijk ... Z javno spovednico v medijih pa naj se delijo in tržijo grehi za nasilje.

TM: Že večkrat, pa tudi letos, si sodelovala na Paradi ponosa, tako v Ljubljani kot v Zagrebu. Kakšen je bil tvoj prispevek in kako si zadovoljna s temi akcijami?

AL: Mednarodna lezbična parada v Berlinu leta 1993 je bila prva, kjer sem korakala z drugimi lezbijkami; da pa se ne bi izgubila med 12.000 udeleženci, sem oblikovala sliko naše, slovenske prepoznavnosti. Lani sem ponosno nosila desetmetrsko mavrično zastavo, simbol gej parade, skozi Ljubljano. Letos pa sem izvajala del svojega projekta Ženski taxi s performiranjem in ustvarjanjem Cone proste nasilja nad lezbijkami. Tudi avto je bil opremljen z mavričnimi baloni ženskih znakov, ki so vihrali 10 m v

nebo, od BTC do Tivolija. Parado sem videodokumentirala za že od januarja odobreno realizacijo Ženski taxi v parlamentu.

Letos sem bila povabljena na gej parado v Zagrebu, da bi predstavila projekt Ženski taxi. Lani, na prvi gej paradi v Zagrebu, sem spoznala 130 kilometrov razlike med Ljubljano in Zagrebom. Prvič sem bila soočena z močno, odprto, javno agresijo množice ljudi, ki se je zbrala, da bi nas sprejela kot krivoverce, nas obsojala na smrt, napadala in žalila. Obroč policije nas je vseskozi varoval, tudi z gej parade smo se odpeljali s policijskimi vozili na varno. Grozljivo, a resnično v letu 2002.

V Sloveniji je homofobija veliko bolj prikrita, ni tako jasno in javno izražena, kar pa pomeni samo, da se izraža v drugih oblikah, posebej zunaj

Ljubljane je precej agresije.

Letos 2003 je bilo v Zagrebu v paradi več policije kot drugih udeležencev. Akcije Ženski taxi sem izvajala že pred hrvaško mejo s prevozom mojih avtoportretov. Sama vozim Taksi, avtoportrete, sebe upodobljeno sedemindvajsetkrat. V središču Zagreba sem Taxi opremila s plakati gej pride, mavrično zastavico itd. Izvedla sem tudi dvajsetminutni performans Model Aprilija. Razstavo je vseskozi varovala policija in varnostniki. Presrečna, zadovoljna umetnica sem, zvezda Aprilija, ki jo varuje policija, kot vse velike zvezde.

TM: In kaj pripravljáš zdaj? Kakšni bodo tvoji novi projekti?

AL: Z multimedijским mobilnim projektom Ženski TAXI združujem

dosedanje umetniške izkušnje v TAXI ART – MOBILNA UMETNOST – FE-MINA ART. Osnova je “agitka” – politično/kulturna/socialna akcija – agitiranje z vsemi multimedijskimi sredstvi, mobilnostjo prostorov za dosedo temeljnih, globalnih človekovih pravic za ženske z/v – FE-MINA ART.

Izbiram stene v parlamentu za poslikavo novih slik in zakonskih sprememb, za fresco zaznamovanje novega tisočletja v Sloveniji. Začeti projekt se imenuje FRESCO - AL - PRIMA v slovenskem državnem zboru. Predlagam realizacijo in odslikavo novih zakonov, prvi bi omogočil zakonsko zvezo, ki bi temeljila na skupnem življenju ljudi ne glede na spol, spolno usmerjenost, raso, nacionalnost, veroizpoved, obleko, življenjski stil; zakonsko zvezo, ki bi temeljila na ljubezni ter materialni, politični in socialni odgovornosti drugega do drugega. Zakonska zveza bi bila legalizirana za vse ljudi. Izločiti pa bi bilo treba tudi zunajzakonsko skupnost

kot nepravno, nelogično skupnost in tradicionalno zvezo med moškim in žensko, ki se kljub diskriminaciji zaradi religioznih tradicij krščanstva upošteva kot legalna.

Drugi zakon, ki bi ga bilo po mojem treba sprejeti, pa bi predvidel javno označitev posiljevalcev v medijih in materialno odškodnino za nasilje.

Želim nadaljevati fresco maleraj, ustoličevanje zakonov, pa slik, slovenske identifikacije, personalizacije herojev in seveda vidne preobrazbe bork – od žanjic, partizank do osrediščenih žensk in do predsednic Slovenije. Živim slike, da uresničujem sanje.

Že od januarja imam dogovor za izvedbo projekta Ženski TAXI pred in/v slovenskem parlamentu, kasneje v Beogradu in v galeriji Hrvaškega društva likovnih umetnikov v Zagrebu. V načrtu imam razstavo in realizacijo projektov v New Yorku, Berlinu, na beneškem bienalu ...